

УДК 330.341:330.8

С. О. Стрельник,

к. е. н., старший викладач кафедри міжнародної економіки,

ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ

ТНК ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ФОРМА ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

S. Strelnyk,

Ph.D, Senior lecturer, Department of International Economics,

SHEE "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"

TRANSNATIONAL CORPORATIONS AS INSTITUTIONAL FORM OF TRANSNATIONALIZATION OF NATIONAL ECONOMICS

Стаття присвячена дослідженню теоретичних, методологічних і практичних аспектів транснаціональних корпорацій в контексті їх особливого впливу на інтеграцію національних підприємств у світову економіку. Дослідження сфокусовано на процесі транснаціоналізації виробництва та капіталу, виявом якого стали транснаціональні корпорації як ключового фактора формування глобальної світової економіки. Аналізуються переваги ТНК у порівнянні зі звичайними організаціями, роль прямих іноземних інвестицій ТНК, вимог і потреб транснаціоналізації. Розглядаються теоретичні основи ТНК. Автор аналізує роль транснаціональних корпорацій та національних урядів у формуванні економічної політики і показує зростаючий вплив транснаціональних корпорацій.

The article is devoted to systemic research of theoretical, methodological and practical aspects of the transnational corporations in the context of their particular influence on integration of the national enterprises into the world economy. The research considers focuses on the transnationalisation process, influence of the transnational companies on globalisation process enforcement. It analyses advantages of TNC over regular organizations, role of foreign direct investments of the transnational corporations, requirements and needs of transnationalisation. The theoretical bases of the TNC are considered. The author analyses current role of transnational corporations and national governments in shaping of economic policy and shows increasing influence of transnational corporations.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, національні компанії, транснаціоналізація, прямі іноземні інвестиції, конкурентоспроможність, інтеграція.

Key words: transnational corporations, national companies, transnationalisation, foreign direct investments, competitiveness, integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процеси транснаціоналізації виробництва та капіталу, виявом яких стали транснаціональні корпорації, є основною рушійною силою сучасної глобалізації світової економіки. Одночасно глобалізація веде до виникнення економічної взаємозалежності держав, унаслідок чого відбувається поступове руйнування національного економічного державного суверенітету і з'являються нові наднаціональні економічні утворення — транснаціональні управлінські структури. Ці дуже впливові й добре організовані утворення постійно концентрують зусилля на встановленні нових зв'язків у виробництві, товарній універсалізації і маркетингу. Вони намагаються проникнути на нові ринки, виступають за єдині ліберальні права господарської діяльності, а також слугують важливим інструментом глобалізації ринків за допомогою розширення інформаційної інфраструктури.

Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва і капіталу, приватизації, стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили ТНК у центр світового економічного розвитку. Саме ТНК стають основним структурним елементом економіки більшості країн, провідною силою їх розвитку і підвищення ефективності. Особливо значних масштабів цей процес набув у останні десятиліття. ТНК фактично вирішують питання нового економічного і політичного переділу світу, стоять на межі створення світового наднаціонального уряду. Свідченням тієї ролі, яку відіграють транснаціональні корпорації у світовій політиці й економіці, стало і створення при ООН Центру і Комісії ООН із ТНК, обговорення різних аспектів діяльності корпорацій, як і окремих країн, на рівні спеціалізованих органів ООН. За таких умов актуальність розвитку ТНК і їх впливу на національні економіки є незаперечною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку процесу транснаціоналізації досліджували у своїх працях такі західні вчені, як Дж. Гелбрейт, С. Хаймер, Дж. Даннінг, М. Портер, Ч. Кіндлебергер, П. Баклі, К. Акамацу. У наукових колах України різні аспекти формування та діяльності ТНК, а також їх взаємодію з країнами перехідної економіки вивчали Ю. Пахомов, В. Геєць, В. Савчук, Д. Лук'яненко, О. Білорус, А. Поручник, Ю. Зайцев, О. Рогач, Т. Орехова, В. Будкін, В. Новицький, Л. Руденко, О. Плотніков, А. Філіпенко, В. Сіденко, Ю. Павленко, В. Гур, Ю. Кримський, С. Якубовський та багато інших учених.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у вивченні процесу транснаціоналізації національних економік в умовах глобалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процеси транснаціоналізації виробництва і капіталу є підґрунтям сучасної глобалізації світової економіки. Міжнародній торгівлі в даному разі надається функція виконання завдання спеціалізації і кооперації. Цікавий той факт, що значною мірою дане завдання виконується в рамках тієї самої ТНК. Головною формою інтернаціоналізації господарського життя тривалий час була міжнародна торгівля. На нинішньому етапі світового розвитку міжнародних економічних відносин основою глобалізації стала інтернаціоналізація не обміну, а виробництва.

Під транснаціоналізацією виробництва і капіталу тут маються на увазі:

— нові явища, якісні зміни, що відбуваються у світовій економіці, а саме: зростання кількості й активності транснаціональних корпорацій (ТНК) і транснаціональних банків (ТНБ);

— новий етап процесу інтернаціоналізації світового господарства, що відрізняється від попередніх: зміна самого характеру залучення країн і підприємств у міжнародний розподіл праці, що виявляється в інтернаціоналізації науково-технічного прогресу і процесу виробництва, коли світовий ринок фактично диктує стандарти якості й техніко-економічні показники продукції, що випускається як материнською компанією, так і її філіалами і дочірніми компаніями;

— форма інтернаціоналізації господарського життя, результатом якого є розвиток міжнародного виробництва в рамках ТНК, що передбачає на підприємствах материнської компанії, її філіалів і дочірніх компаній виробництво тих видів продукції, які беруть участь у міжнародній внутрішньо-промисловій кооперації;

— новий вищий рівень інтернаціоналізації виробництва і капіталу, коли відбувається його перехід у нову якість;

— процес транснаціоналізації, нерозривно пов'язаний з розширенням масштабів діяльності ТНК, з перетворенням ТНК на реальних суб'єктів міжнародних ринкових відносин;

— нові форми організації господарського життя, які сприяють її інтернаціоналізації.

Процес транснаціоналізації розглядається як процес розширення міжнародної діяльності промислових фірм, банків, компаній сфери послуг, їх вихід за національні кордони окремих країн, що приводить до переростання національних компаній в транснаціональні. Для нього характерне переплетення капіталів через поглинання фірм інших країн, створення спільних компаній, залучення фінансових коштів іноземних банків, установа міцних тривалих зв'язків за кордоном промислових компаній і банків тієї самої країни.

Слід зазначити, що процес транснаціоналізації як феномен сучасного світового господарства має під собою об'єктивні засади: інтернаціоналізацію господарського життя, науки, техніки, виробництва, різке підвищення ролі і розширення географічних меж коопераційних зв'язків, що дають змогу об'єднувати у великі міжнародні науково-виробничі утворення елементи виробничих структур різних країн. В основі ж торгівлі різних ТНК між собою і з іншими компаніями все частіше лежать не разові комерційні операції, а довгострокові виробничі зв'язки на базі відповідних союзів. Отже, економічна транснаціоналізація на мікрорівні припускає процес трансформації національної за походженням компанії в міжнародну за характером діяльності організаційно-економічну структуру — ТНК на здійснення нею прямих зарубіжних капіталовкладень.

Утім, існує і протилежна думка, згідно з якою процеси економічної транснаціоналізації доцільніше розглядати не з мікро-, а з макроекономічних позицій. Перш за все це обумовлюється тим, що суть країни і суть компанії принципово різняться. Національні держави володіють і використовують певні важелі управління і примусу стосовно до громадян своїх країн, їх об'єднань і комерційних організацій, ними створюваних. У свою чергу, компанії є лише цивільними організаціями, що діють за визначеними для них державою законами. Для їхнього функціонування необхідні ресурси, які можна одержати на вільному ринку, причому не через примус, а завдяки своїй конкурентоспроможності. Важлива відмінність полягає й у тому, що саме державою гарантується власність компаній. Здійснюючи контрольні функції, вона одночасно виступає і законодавцем, і арбітром. Крім того, якими б фінансово потужними не здавались окремі компанії, не можна виключати їхнього банкрутства, тоді як щодо держав такий розвиток подій малоймовірний.

За визначенням ООН ТНК — це міжнародно оперуючі фірми у двох або більше країнах, управління підрозділами яких здійснюється з одного або кількох центрів [4]. При цьому експерти ООН відносять до міжнародно оперуючих корпорацій такі, що здійснюють будь-яку виробничу або збутову діяльність. Обов'язковим є те, що їхня діяльність має бути винесена за межі національної держави. Деякі дослідники акцентують увагу на системі управління ТНК. На їхню думку, в основі такого управління перебуває механізм прийняття рішень, який дає змогу здійснювати узгоджену політику і загальну стратегію, розподіляючи ресурси, технології та відповідальність для одержання прибутку. На відміну від звичайної корпорації, яка функціонує на світових ринках, ТНК переносить за кордон не товар, а сам процес вкладання капіталу, поєднуючи його із закордонною робочою силою в межах міжнародного виробництва.

Отже, узагальнивши найпоширеніші теоретичні підходи щодо визначення ТНК, можемо стверджувати, що для віднесення корпорацій до транснаціональних зазвичай використовують такі критерії:

— кількість країн, в яких функціонує корпорація (мінімум — від двох до шести);

— визначено мінімальну кількість країн, в яких розміщені виробничі потужності корпорації;

— певний розмір, якого досягла корпорація (за обсягами ринків, продажу, кількістю працівників, інвестицій тощо);

— мінімум частки іноземних операцій у доходах чи обсягах продажу корпорації (зазвичай 25 %);

— володіння не менш як 25 % акцій голосування у трьох або більше країнах;

— інтернаціональний склад персоналу та вищого керівництва.

Для характеристики ТНК потрібно виділити їх основну рису — міжнародний монополізм. Міжнародна монополістична природа ТНК обумовлює їхню активну участь у розвитку процесів міжнародного поділу

праці. Більше того, як зазначає О. Білорус, економічна влада держави над підприємствами зазнає послаблень, коли такі економічні суб'єкти, як ТНК, здобувають справжню незалежність від своїх урядів [2]. Унаслідок монополізму ТНК впливають на світогосподарські відносини так, щоб здобути для себе якнайбільшого прибутку за допомогою використання трудових і сировинних ресурсів інших країн в їх національних кордонах. Саме ТНК, — переконаний Ю. Пахомов, — з їхнім відносно замкненим внутрішнім корпоративним оборотом, механізмами фактично неконтрольованого перерозподілу ресурсів через трансфертні ціни, контролем над торговими марками та захистом прав інтелектуальної власності виступають потужними структурними обмежувальниками розвитку вільної глобальної конкуренції [1].

Варто наголосити, що з періоду зародження ТНК їхня діяльність суттєво змінилася. Перші прообрази ТНК з'явилися ще в XVI—XVII ст., коли почалося колоніальне освоєння Нового Світу. Аж до XX ст. подібні колоніальні компанії здійснювали майже виключно торгівлю, а не організацію виробництва, тому не відігравали вирішальної ролі в капіталістичному господарстві. Їх уважають лише попередниками сучасних ТНК, що з'явилися наприкінці XIX ст., коли на зміну вільній конкуренції прийшов активний розвиток великих фірм-монополій, які почали масово вивозити капітал. На початку XX ст. ТНК інвестували кошти переважно в сировинні галузі економічно слабкорозвинених країн. У той час налагоджувати високотехнологічне промислове виробництво за кордоном було не вигідно, оскільки в країнах, що приймають, був відсутній персонал потрібної кваліфікації, а технології ще не досягли високого рівня автоматизації. Суб'єктами транснаціоналізації в цей період виступали об'єднання фірм різних країн, які ділили ринки збуту та провадили узгоджену цінову політику.

Із середини XX ст. спостерігається посилення ролі зарубіжних виробничих підрозділів, і не тільки в країнах, що розвиваються, але і в розвинених. Поступово філіали ТНК дедалі більше переорієнтовувалися на обслуговування місцевого попиту і на місцеві ринки. Якщо раніше у світовому господарстві діяли міжнародні картелі, то тепер виникають національні фірми, достатньо великі, щоб провадити самостійну зовнішньоекономічну стратегію. У 1960-ті рр. з'являється термін "транснаціональні корпорації". Стрімке зростання кількості і значення ТНК у цей час відбувалося багато в чому під впливом науково-технічної революції. Упровадження нових технологій і спрощення виробничих операцій, коли з'явилася можливість використовувати навіть низькокваліфікований персонал, створювали можливості для просторового роз'єднання окремих технологічних процесів. Розвиток транспортних і інформаційних комунікацій сприяв реалізації цих можливостей. Стало можливо розміщувати окремі технологічні процеси в тих країнах, де національні чинники виробництва дешевші. А на початку 1980-х рр. з'являються глобальні ТНК сучасного типу. Їх уже відрізняє глобальне бачення ринків і здійснення конкуренції у світовому масштабі.

Зазначимо, що принципова роль у формуванні транснаціональних корпорацій із міжнародних належала корпоративному управлінню. Сам термін "корпоративне управління" тлумачиться в науковій літературі як система виборних та призначених органів, що здійснюють управління діяльністю акціонерних товариств, яка відбиває баланс інтересів власників і спрямована на збереження максимально можливо прибутку від усіх видів діяльності. Згідно з висновками Світового банку до принципів корпоративного управління відносять прозорість фінансової інформації та інформації про діяльність правління, всебічний захист прав акціонерів тощо.

У США, наприклад, акціонерні товариства закритого і відкритого типу (саме таку організаційно-правову форму діяльності переважно вибирають ТНК) створюються і функціонують відповідно до Головного корпоративного закону кожного штату та Акта про гарантовані цінні папери США. При цьому одним з основних принципів корпоративних відносин, що регулюється даними актами, є чітке розмежування функцій власника та керівника.

Чинне корпоративне законодавство США, на відміну від українського, не забороняє обмежувати права акціонерів ЗАТ. Цей факт пояснює причину діяльності більшості ТНК на території України в організаційно-правовій формі закритих акціонерних товариств: ЗАТ "British American Tobacco", ЗАТ "Philip Morris Ukraine", ЗАТ "JTI" тощо. У такий спосіб корпорації використовують національне господарство України з метою обмеження допуску вітчизняного капіталу країни, що приймає, до встановлення контролю за діяльністю компаній.

Тож, незважаючи на те що існують різні підходи до термінології визначення ТНК, спробуємо виділити ознаки, які притаманні більшості з них:

- багатонаціональність та наявність головного підприємства, розташованого у країні походження капіталу;
- наявність виробничої бази за кордоном;
- наявність значної частини активів за кордоном країни походження;
- контроль з боку компанії країни походження над усіма дочірніми підприємствами, філіями, представництвами;
- глобалізація міжнародних економічних відносин порівняно з міждержавними та регіональними відносинами інших міжнародних корпорацій;
- присутність акціонерного капіталу, що зумовлює необхідність додержання корпораціями принципів корпоративного управління.

Такий підхід до визначення ТНК характеризує їх як соціально-економічну категорію, що відображає тенденцію сучасної економічної теорії, а також як організаційно-економічне утворення, що є елементом світового господарства, його суб'єктом і об'єктом, які вступають у міжнародні економічні відносини між собою та з іншими суб'єктами світової економіки й міжнародних економічних відносин.

Наведемо характерні ознаки діяльності ТНК на міжнародному ринку:

1. Географічна диверсифікація виробництва на світовому рівні. Певні ТНК функціонують більше ніж у 100 країнах світу. При цьому обсяг виробництва закордонних філій ТНК перевищує обсяг експорту країн їх походження. У багатьох ТНК досить висока питома вага зайнятих на підприємствах, розташованих за межами країн їх походження, наприклад, у "Nestle" — це 96 % працівників.
2. Диверсифікація діяльності. Потужні ТНК за допомогою диверсифікації видів своєї господарської діяльності стають конгломератами на зразок американської "Інтернешнл Телефон енд Телеграф" — ІТТ. Зберігаючи монополію в галузі засобів зв'язку, компанія має підприємства фармацевтичної та харчової промисловості, а також сфери послуг.
3. Участь у міжнародній спеціалізації виробництва. ТНК є доміантним суб'єктом внутрішньофірмової міжнародної спеціалізації та кооперації виробництва, що визначає структуру міжнародної торгівлі. Так, наприклад, компанія "Ford" має три великі тракторні заводи, що розташовані в Бельгії, Англії та США. Перший виготовляє всі види трансмісії, другий — усю гідравліку, а третій — автоматичні коробки швидкостей.
4. Проникнення в передові галузі сучасного виробництва. Переважна більшість ТНК працюють у високотехнологічних і наукомістких галузях виробництва: машинобудування, виробництво комп'ютерів та електро-

Таблиця 1. Чинники підвищення конкурентоспроможності глобальних компаній

Чинники	
Традиційні	Новітні
Ефект масштабу	Утворення стратегічних альянсів, особливо науково-технічних та комплексних
Внутрішньокорпоративна технологічна і кадрова політика	Стратегії аутсорсингу та аутстафіngu для мінімізації витрат і концентрації на ключових компетенціях
Монопольне становище на ринку	Реалізація стратегій міжнародної державно-корпоративної консолідації
Вертикальна диверсифікація діяльності	Використання глобальних логістичних моделей в інтересах споживача
Трансфертний механізм ціноутворення	Глобальні інноваційні мережі
Зовнішньоекономічна експансія	Кваліфікація, талант, лідерські якості топ-менеджменту
Інформаційні технології, що забезпечують зростання продуктивності праці	Наявність і вмiле використання інтелектуального потенціалу компанії
Ефективний менеджмент та маркетинг	Внутрішньокорпоративний обмін інформацією та комунікаційні канали між співробітниками і різним підрозділами

техніки, телекомунікацій, біотехнологій та фармацевтики, швидкий розвиток яких передбачає наявність величезних капіталовкладень і залучення висококваліфікованих працівників.

5. Міжнародна стратегія. Важливим критерієм транснаціоналізації фірми є її політика, ринкова орієнтація і стратегія менеджменту. Для ТНК характерна подвійна орієнтація управління. З одного боку, менеджмент фірми орієнтований на регіональний і глобальний ринки, на світові стандарти якості та витрат виробництва, на специфіку функціонування міжнародних ринків. З іншого боку, ТНК здобуває за кордоном національне робоче середовище та повинна функціонувати відповідно до його вимог і законів. Отже, ТНК має ухвалювати оптимальні рішення як з погляду стану світового ринку, так і з погляду одного або кількох національних ринків, на яких вона функціонує.

З появою корпорацій пов'язують зародження та утвердження інституційних змін, що виявляються в появі нових правил з відповідними механізмами їх забезпечення і додержання. Як зазначає В.Д. Якубенко, "... так сталося в історії економічної думки, що ця понятійна абстракція набула сили домінантної дефініції, а однією з ключових категорій в ній стала категорія "корпорація" як така, що найбільш повно і точно відображає рух сучасної економіки і всіх її складових" [9]. Наведемо ще кілька цитат: "Жодна форма власності у підприємстві не може конкурувати з корпорацією в її успіхах... вона вже довела свою універсальну здатність застосовуватись практично у будь-якій сфері ділової активності... формування і розвиток корпоративного сектору економіки відкриває широкі можливості як для концентрації капіталу, зусиль, досвіду та інтелекту, так і для вирішення складних економічних, науково-технічних, соціальних та ряду інших проблем суспільства" [3]. "Ні одна форма організації економічних відносин не може конкурувати з корпоративною, оскільки остання здатна забезпечувати більш раціональний розподіл ресурсів, їх централізацію та кооперацію, а також оптимальну взаємодію з іншими ринковими суб'єктами та структурами" [5].

До незаперечних переваг, які вирізняють транснаціональні корпорації від звичайних фірм, можна віднести такі:

- можливість підвищення ефективності й посилення конкурентоспроможності, які є загальними для всіх великих промислових фірм, що інтегрують у свою структуру постачальницькі, виробничі, науково-дослідні, розподільні і збутові підприємства;

- мобілізація пов'язаних з економічною культурою таких активів, як виробничий досвід, навички, що їх стає можливим використовувати не тільки там, де вони набуваються, але й переносити в інші країни (за допомогою, наприклад, упровадження американських принципів особистої відповідальності у філіалах фірм США, що діють на всій планеті);

- додаткові можливості підвищення ефективності й посилення конкурентоспроможності за допомогою доступу до ресурсів іноземних держав (використання дешевшої або більш кваліфікованої робочої сили, сировинних ресурсів, науково-дослідного потенціалу, виробничих можливостей і фінансових ресурсів країни, що приймає);

- близькість до споживачів продукції іноземного філіалу фірми й можливість одержання інформації про перспективи ринків і конкурентний потенціал фірм країни, що приймає. Філіали транснаціональних корпорацій здобувають важливі переваги перед фірмами країни, що приймає, у результаті використання науково-технічного й управлінського потенціалу материнської фірми і її філіалів;

- можливість використовувати у своїх інтересах особливості державної, зокрема податкової, політики в різних країнах, різниці в курсах валют тощо;

- здатність продовжувати життєвий цикл своїх технологій і продукції, переносячи їх у міру застарівання в закордонні філіали і зосереджуючи зусилля і ресурси підрозділів у материнській країні на розробленні нових технологій і виробів;

- можливість долати різного роду протекціоністські бар'єри на шляху проникнення на ринок тієї чи іншої країни за допомогою заміни експорту товарів експортом капіталів (тобто створюючи зарубіжні філіали);

- здатність великої фірми зменшувати ризики виробничої діяльності, розосереджуючи своє виробництво між різними країнами світу.

Конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій базується як на традиційних умовах та чинниках, так і на якісно нових, характерних для сучасної епохи. При цьому до традиційних чинників можна віднести ефект масштабу, трансфертний механізм ціноутворення, монопольне становище на ринку, вертикальну диверсифікацію діяльності, внутрішньокорпоративну технологічну і кадрову політику, зовнішньоекономічну експансію тощо. Водночас на даний час конкурентоспроможність ТНК обумовлюють також такі якісно нові чинники, як утворення стратегічних альянсів, стратегії аутсорсингу та аутстафіngu, реалізація стратегій міжнародної державно-корпоративної консолідації, техноглобалізм і фінансова глобалізація, використання глобальних логістичних моделей в інтересах споживача (табл. 1).

Отже, переступивши національні кордони, транснаціональний капітал створив нову систему міжнародних відносин, в якій значну, якщо не визначальну, роль стали відігравати ТНК. В умовах поширення транснаціоналізації бізнесу ТНК є основним рушієм головних процесів сучасної міжнародної економіки. Вони як позитивно, так і негативно впливають на економіку різних країн і регіонів: сприяють розвитку виробничих, наукових і технологічних зв'язків між суб'єктами господарювання, але разом з тим чинять тиск на вітчизняного виробника. Відіграючи величезну роль у процесах міжна-

родної конкуренції, корпорації співпрацюють і вступають у суперечки одна з одною, а також з малим і середнім бізнесом. Процеси глобалізації й надалі загострюватимуть конкурентну боротьбу як між державами, так і безпосередньо між ТНК і національними підприємствами. З одного боку, під тиском ТНК країни з перехідною економікою вимушені вживати заходів щодо лібералізації та дерегуляції, з другого боку, ці заходи не завжди мають позитивний вплив і навіть утворюють загрозу для країн з недостатньою конкурентоспроможністю. Так, в Україні майже 96% тютюнового ринку захопили ТНК "ФіліпМоріс" та "Ріємста". Разом з тим діяльність корпорацій та їхні прямі інвестиції є одним з визначальних факторів підвищення конкурентоспроможності країн з перехідною економікою. Це обумовлено можливостями передавання західних технологій, ноу-хау й передового досвіду.

Завдяки своїм капіталам, технологіям, перевагам організаційної структури, системам корпоративного управління ТНК впливають на процеси в розвитку окремих національних економік, а також на глобальні процеси всього світового господарства, мають можливість змінювати процеси в міжнародній кооперації праці за допомогою вивезення товарів і капіталів. Тут слід наголосити, що ТНК не можуть існувати без вивезення капіталу, яке переважно здійснюється у формі прямих іноземних інвестицій. Така форма вивезення капіталу дає їм змогу мати право власності на нього і можливість контролю інвестора за підприємством, в яке він інвестував.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Підсумовуючи, маємо зазначити, що переваги корпорацій, принципи їхньої діяльності стають привабливими та широко застосовуваними для розв'язання економічних, політичних та загалом суспільних функцій. А система взаємозв'язків, що зародилась у надрах корпоративних відносин, виводить економічну систему на якісно новий рівень вияву закономірностей економічного розвитку. Ця специфіка корпоративної форми організації економічної діяльності є вкрай актуальною для країн з трансформаційною економікою, оскільки в них на даний час корпоративні відносини є квазівідносинами, і там спостерігається експансія іноземних компаній на національні ринки.

Література:

1. Кальченко Т. Глобальна корпоратизація економічного розвитку / Т. Кальченко // Ринок цінних паперів України. — 2009. — № 5—6. — С. 3—8.
2. Лук'яненко Д.Г. Стратегії глобального управління / Д.Г. Лук'яненко, Т.В. Кальченко // Міжнародна економічна політика. — 2009. — № 8—9. — С. 5—43.
3. Рогач О.І. ТНК і економічне зростання країн, що розвиваються: монографія / О.І. Рогач. — К.: ВЦ "Київський університет", 1994. — 150 с.
4. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 9. — С. 35—41.
5. Хоменко І. Модель ефективної конкурентної політики в умовах транснаціоналізації / І. Хоменко // Підприємництво, господарство і право. — К., 2009. — № 2. — С. 12—15.
6. Черноусова М. Можливості транснаціоналізації економіки України на базі вдосконалення процесу залучення прямих іноземних інвестицій / М. Черноусова // Журнал європейської економіки. — 2009. — Т. 8. — № 2. — С. 157—167.
7. Чурилова О.А. Деякі тенденції розвитку транснаціональних корпорацій в Україні / О.А. Чурилова, О.І. Антоненко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. — 2011. — № 1(10).

8. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці: монографія / В.Д. Якубенко. — К.: КНЕУ, 2004. — 252 с.

References:

1. Kal'chenko, T. (2009), "Global corporatization of economic development", Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy, vol. 5—6. pp. 3—8.
2. Luk'ianenko, D.H (2009), "Strategies for global governance", Mizhnarodna ekonomichna polityka, vol. 8—9, pp. 5—43.
3. Rohach, O.I. (1994), TNCs and economic growth in developing countries, Kyiv'skij universytet, Kyiv, Ukraine.
4. Soroka, I.B. (2009), "Transnational corporations and their role in the intensification of international integration", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 9, pp. 35—41.
5. Khomenko, I. (2009), "Model of effective competition policy in terms of transnationalization", Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, vol. 2, pp. 12—15.
6. Chornousova, M. (2009), "Features transnationalization of economy of Ukraine on the basis of improving the process of attracting FDI", Zhurnal ievropejs'koi ekonomiky, vol. 2, pp. 157—167.
7. Churylova, O.A. and Antonenko, O.I. (2011), "Some of trends in the development of multinational corporations in Ukraine", Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky: Zbirnyk naukovykh prats', vol. 1 (10).
8. Yakubenko, V.D. (2004), Bazysni instytuty u transformatsijnij ekonomitsi, KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2015 р.

АГРОСВІТ
www.agrosvit.info
Передплатний
індекс: 23892

**ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ
24 РАЗИ
НА РІК**

Журнал «АГРОСВІТ» включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з **ЕКОНОМІКИ**

(постанова Президії ВАН України від 27 травня 2009 р. № 1-05/2)

**Тел: (044) 223 26 28, 537 14 33, 537 14 32
Тел/факс: (044) 458 10 73
E-mail: economy_2008@ukr.net**